

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.21 ЮНКЕРС Н.Й. 10 ГО ОКТЯБРЯ 1997, YONKERS, N.Y., OCTOBER 10, 1997, VOL. LXX, NO.21

ЧЕХЫ МУШЕНЫ ЗРОБИТИ ИЩЕ МНОГО, ЖЕБИ ДОСТАТИ ЧЛЕНСТВО В НАТО

ВАШИНГТОН (РАР, Рейтер). - "Чехы мушены много зроби для поправи стану своей арміи, а ище більше, жеби достати членство в НАТО", - сказала секретар державы Медлен Олбрайт в часі конференції Американов чешкого походження, котра отбилася в Вашингтоні в неділю.

"Для Американов ест барз важне переконання, же Чехы, Мадяре, і Поляки сут готови взяти на свої плечи припадаючи на них обтяження, звязани з приняттям їх крайов до союзу оборонного", - підсумовала конференцію пані Олбрайт.

Послі обіда Олбрайт стрічалася з групом чешких сенаторов, котри зложили візиту в Сполучених Штатах. Олбрайт підчеркнула в часі зустрічі, же аргументи, подавани проти побільшення НАТО сут позбавлени підстав. На ей думку Росія штоправда противитися тому, однак не зроби жадних протидійствій. "НАТО натомість прямує до сильнішого повязання Росії з Заходом", - сказала пані Олбрайт, покликаючи на порозуміння Росія - НАТО, підписане того року. Обіцяла также, же в часі предвиджених на вівторок переслухань перед комісією оборони буде разом з секретаром оборони William Cohen виступати в обороні поширення НАТО.

Вашингтон, 21 окт. 1997 р.

ВІДЩУРУВАНЯ ВРОЦЛАВА

ПОЛЬЩА. - Двацят днів буде тревати відщурованя міста Вроцлав. Оцінюють, же у Вроцлаві ест стілько щуров, скілько жителів міста, то ест 670 тисяч.

ТУРЕЧЧИНА ПОМАГАЕ ПОТЕРПІВШИМ ВІД ПОВЕНІ ПОЛЯКАМ

ВАРШАВА. - 13-го октябрия амбасадор Туреччини передала на руки міністра - члена Ради Міністрів Андрея Пилата чек на суму 30 тисяч долларів яко

цар Турецкой Держави для потерпівших від повені. Міністер Пилат подякувал від імени польского уояду. Пані амбасадор пригадала, же юж 19-го августа Туреччина прислала для потерпівших від повені дві тягарові автомашини з коцями і іншими дарами від Турецкого Червеного Півмісяця вартости 70 тисяч долларів.

Глубоко уважаемый редактор "КАРПАТСКОЙ РУСИ",

Я хорошо помню нашу личную встречу на съезде в Вашингтоне некоторое время назад. Хочу поделиться с Вами некоторыми мыслями о газете "КАРПАТСКАЯ РУСЬ", которой подписчиком я являюсь.

Я с уважением читаю каждый новый номер газеты. Мне нравится то, что в газете ясно чувствуется единство ее читателей при разнообразии стиля и языка, на котором пишутся статьи.

Дух единства я вижу в том, что содержание газеты полно любви к нашему русскому народу-лемкам и нашим другим русским племенам, будь они бойки, гуцулы, верховинцы, долиняне или более дальние украинцы, белорусы и конечно, русский народ, проживающий как в России, так и в ее ближнем зарубежье.

Мне дорого то, что редактируемая Вами газета не боится слова "РУСЬ" и слов, ей подобных, таких как русские, Россия и т.д.

В газете пишутся статьи на лемковском диалекте, по украински, по русски, по карпаторусски, как писали наши будители в прошлом и в начале этого столетия. Так же статьи, написанные по английски, отличаются стремлением поднять национальное сознание наших лемков как ветви восточно-славянских народов.

Искренне желаю Вам, лично, и Вашей творческой команде дальнейших успехов на ниве служения возрождению нашего карпаторусского народа.

Прилагаю чек на \$100. стò долларов. \$20. на подписку газеты на следующий 1998 год, \$80 на газетный фонд "КАРПАТСКОЙ РУСИ".

Мыхайло Мыхайлович Заречняк.

НОБІЛІТАЦІЯ ЛЕМКІВСКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мама чест і радіст оголосити, же спілредаторка „Бесіды“, Олена Дуць-Файфер, 4 червця того рока оборонила докторску працю, яку написала на Фільольогічным Виділі Ягайлоньского Університету в Кракові.

Розправа писана была на тему: „Zycie literackie Lemków w drugiej połowie XIX i na początku wieku XX“. Промотором был проф. др габ. Ришард Лужни. Рецензії представили: др габ. Павел Магочий - професор University of Toronto, др габ. Стефан Козак - професор Варшавского Університету і Католицкого Університету Ліббельського, др габ. Александер Наумов - професор Ягайлоньского Університету і Університету Адама Міцкевіча в Познані.

По отворіню засіданя виділової комісії, посвяченого обороні докторской праці мгр Олены Дуць-Файфер, професор Лужни, як промотор, представил присутнім участникам докторантку і ей наукову біографію. Професор звернул увагу зобраних на то, же Олена Дуць-Файфер барз сумлінні приготовлювала ся до своей будучой науковой праці. Приміром того можут быти всягнены през нашу докторантку магістерия:

- з руской фільольогії: *Zycie literackie Lemków po II wojnie światowej* - промотор проф. др габ. Ришард Лужни (1985 рік),
- з психольогії: *Konflikt i współdziałanie - analiza stosunków polsko-łemkowskich* - промотор проф. др габ. Збігнев Ненцкі (1987 рік),
- з історії штуки: *Ikona św. Dymitra z Salonik z cerkwi z Czarnej (pocz. XVII w.)* - промотор проф. др габ. Анна Ружицка-Бризек.

Як видно, Олена Дуць-Файфер од самого початку добрі знала чым ся хоче займати. Як фільольог, як психольог, історик штуки. Все справи звязаны з Лемками, їх жытя, історія.

Промотор представил докторантку як барз активного науковця молодого покоління. Припомнул науковий стаж в University of Toronto (1993-94), як рівнож науковы виїзды до Київского Університету (1993) і Університету в Новым Саді (Югославія, 1988), де розвивала свій науковий варштат праці. Авторка докторской праці выголосила до той поры пят науковых одчитів:

- *Twórczość literacka Ukraińców w Polsce po II wojnie światowej*, выго-

(Далій буде)

Петро КОГУТ.

НА МОГИЛУ МАТЕРИ.

Помолитись на могилі Матери давно було моїм бажанням, але здійснилось лем сего літа, през кілька десятків літ. Величаво і радісно мы святкували сего року Русаля в Зиндранові, з жалем попрощалися з краями і пришов час здійснити мою мрію.

Разом з приятелями Федором Гочом, Дмитром Солинко та з Здиславом Гільом з окружного музею в Кросно рушали в дорогу. Минаме Прибівку, Воящівку, Лончки і, звернувши направо през ріку Вільховець мы в Петруши Воли.

Серце міцно стукат, бо ту я народився, ходив до школи, ту прожив двадцат літ, ту мі знайомий каждый горбочок, каждый потічок, ту минула моя молодість. Даколи в Петруши Воли було веце як двіста хыж, а гнеска і сорок не е, тому малоурожайны поля позаростали лісом. Жыли в нас і потомки козаків, якы ту пришли по поразці під Берестечком, о чім свідчат іх назвіска як: Гадро, Дюг, Жмінка, Хруняк, но і козацка натура іх потомків. Гнеска ту Лемків не е, праві вшыткы в 1945-1946 роках виїхали на Україну, а кілька оставших родин в 1947 р. виселили на захід.

Старамся припомнути, де чия хыжа стояла, але трудно, бо старых юж не е, а новы мурованы юж на новім місци. Школа тота сама деревляна, гарді виглядат. Заходжу в клас, де я вчився читати і писати рисіком на табличці. Приємно витат мене молода учителька і гварит, же тепер ту ходит до школи лем тридцат девят дітей, робиме фото на пам'ятку і рушає далє.

По праві стороні - висока зарослена смереками гора Магура. Там сліды окопів, як з першой, так і з другої світових воєн, бо ту довго стояли фронты. Там в одному з окопів похованый совітский вояк по імени Василь, якому чудом вдалося втечи з німецкого лягру военнопленных в Шєбнях коло Ясла і дойти до нашого села. Ту в хыжы Теклі Клебаш обогріли, покормили, але був барз хворий і слабый, то за пару дней помер. Хоронити на цминтори було опасно, бо коли би Німци узнали, то би розстріляли би дуже народу. Зробили труну, тіло накрили білим полотном, покропили свяченом водом і серед нocy винесли на Магуру, де захоронили в старому окопі, помолились і на могилі посадили смереку. Василь був так слабый, же крім імена нич не міг про себе повісти. Напевно, довго виглядає мати сина, жена - мужа, а діти - няня і пролили немало сліз, а іх Василь спит вічним сном в Лемківській землі на горі Магурі під смереком.

Минаме Кичеру і з лівой стороны видно гору Діву. Ту за березником і смерековим лісом поляна, на якій стояло три хыжы: Яся Банася, Юстини Мудрак і Павла Кобялки і хоць ділило іх лем парудесят кроків, належали до ріжних сел, бо ту проходила границя меже Петрушом Вольом, Ріпником і польским селом Висока. Вшыткы три родини были

мішани - лемківско-польски, але діти ходили до школи в Петруші Воли, а до церкви - в Ріпнику, бо было найблизше. Гнеска юш ани сліду не е по тых хыжах, бо були спалени, а люди розстріляни фашистами. Але о тім другим разом. Не е юш двоверхового будинку, де була кооператива "Господарска Спілка", в якій я був продавцем, і читальня ім. М. Качковского, де був бібліотекарем. Мойой хыжы тіж не е, лем зарослена студня свідчит о тім, же даколи жыли люди. Серце стискат з жалю, бо ту я пришов на світ, робив першы крокы, промовив перше слово "мама". Ту в родині урочисто святкували Велию, Великдень, Русаля, Кермеш. Памятам, як перед Святом Вечерйом ходили на річку обмити лице чистом водом, а потім на пахучім сіні при свічці сідали до вечрі і складали собі жычыня. На Великдень дідня ишли до церкви, по Службі Божі сідали до свяченой паски, а потім з кавальцем паскы і молитвом обходив наше поле і просив Всевишнього о добрый урожай.

А яка радіст була на Русаля: віночки з польових квітів і співы-хороводы коло річки. На Кермеш в день Св. Параскеві в церкві правило дуже егоносцьів, а один раз навет сам бискуп був, а потім запрашали гостей з сусідних сіл на обід.

Тяжко було вижыти на кавальці каменистого поля, не лем хліба, але і бандурок до нового не старчыло. А було весело, бо билизме разом.

Нарешті мы коло церкви Св. Параскеві. Величава пятибанна в візантійском стилу, збудована ищы за Австріі. Обходиме доокола, як даколи з процесийом, смотриме през вікна і идиме іконостас, престол, значыт, нич не змінено. В ті церкви мене хрестили, з неі на нічний спочинок випроводили мою мати, діда, праді да. Перед войном на великі бани бляха поржавіла і ремонтували. Запросили бляхаря з Кросна, Жида зо сином. Коли вибухла війна і Жидів забєрали до гетта, а потім нищили, бляхар з родином втік з Кросна і пришов вночи до егомосьця просити о поміч. За перетримуваня Жидів або наданя ім допомоги Німци рострілювали на місци. О тім егомосьць знав, але помочи не отказав. В ден Жиди сиділи на центральной бани, лем вночы сходили за водом і поживом. І так щасливо пережыли окупацию і зостали живыми. Де вони тепер, чи жыют, чи знають діти, хто ім уратував жытя? Егомосьць Ярослав Миревич давно юш помер і захоронений на Янівскому цминтару у Львові.

Коло церкви росне величавый дуб, якому вчены дают понад 1200 літ, барз дуже видів на своїм віку, лем бесідувати не вмє, а тепер хворіє, банує за Лемками.

Робиме знимки на пам'ят, ідеме на цмонтір, де гроби предків, рідных і дорогою матери. Першым - старий цмонтір, за мойой пам'яті ту никого юш не ховали. Висока трава, польове квітя посередині, камінний трираменний крест на могилі Д-ра Модеста Гумецкого - патріота, писателя і народного діяча

Лемківщини. През 25 літ був лікарем в Кросні і завоював собі таку повагу в Поляків, же през пару каденций оберали го бургомістром. Зас робиме фото, клянємся славному сину нашого народу і ідеме на новий цмонтір, хоць гнеска він тіж юш старий. По краях - кремезны буки і яворы, зелєна трава і барвисте польове квітя прикрашають могили. Посередині - великий крест з розп'яттям, за ним - пам'ятник жертвам Талергофа, а передом - трираменний крест на могилі о. Теодора Мерєны, який ту був парохом веце як 50 літ, вязня концтабору «Талергоф», засновника кооперативы, читальні і братства Св. Миколая. Кілька трираменних камінних крестів в добрім стані. Але я спішу на могилу матери. Знаю, же четвертий ряд і двадцат перша могила, але як познати, кед трава і квітя високе, а горбочків юш трудно розріжнити. Опреділям на око, шепчу молитву, а слєзы капают: "Пробач мі, дорогенька мамо, же я не був на похороні і довго не приїздив. Війна і гірка доля не сприяли, але ти завжди в моєму серці, дорогенька моя. Давно юш нема тата, Василя, Марії, Павла, а тепер юш моя черга, бо лишився один, і як надовго, знає лем Бог". Беру жмінку землі на могилі тата, братів, сестри і кус для себе до труни. Молитва і остатни слова на прощаня: "Спите вічним сном, славны сыны Лемківской землі, і Вы, нащадки козаків, котры ділили з нами долю і недолю. Вічно будете жыти в памяти нашого народу, в тих, што розшмарєни по світу і тих, што пережыли муки вигнаня і повернули на рідну землю аби одродити нашу віру, культуру і традиції.

Юш далеко за полудне, кус виглянуло сонце і вітер колише ліс на Магурі, Кичері і Діві і, прощаючи нас, тихо шепче: "Приїдте ту зас".

Вертаєме том самом дорогом. В Лончках идеме на плебанію. Кремезний, середнього віку ксьондз витат нас і запрошат до покою. А кед узнав, же я Лемко, пришов подякувати йому, же шанує наш обряд в церкві і порядок на цмонтари, то зрадів і устроїв красну гостину.

Оглянулизме костел, якого памятам з молодых літ, зробив в памятный книзі, фото на пам'ять і тепло попрощались.

Кед би то в каждый селі, де тепер жыют Полякы, так шанували нашы церкви і цмонтари, то легше було би пережити заподіяни кривды.

Під вечер мы в Сяноку, нас тепло витат наш дорогой Архиепископ Адам. Але перше иду до церкви подякувати Богу за ласку побувати в ріднім селі і помолитись на могилі матери.

Жалую и не жалую

(История одного лемка от Дукли).

Я сам не памятам, якым малым я зачал робити.

Памятам, же насамперед я пас гуси, потом коровы, вівці и быкы, но не лем собі дома, але и сусідови такому, што не мал пастуха. То всьо треба было гнати на поле. Правда, сусід заплатил от каждой головы так, яка ціна была установлена.

Можу сказати, же в моих часах пастух волил пасти штыри волю, як дві козы.

Але мого пастушненья не долго было, бо молодший брат мя заступил, а мене взяли до важнійшой работы.

Мал я тету на "угорской" стороні, як называли на Маковиці. Тета дітей не мали, а их муж был в Америкі, то они сами газдували. Часто они до нас приходили, бо то было при старой Австро-Венгрии, коли граница не была закрыта. У теты дітей не было, а нас было осмеро, то тета просили тата и маму, абы им дали дакотрого хлопця. Але не было такого цікавого, абы пошел за тетов.

Одного разу я кажу, же я піду за тетов. Было то поздно в осени. И я там был за рок. Ходил ем на поле с другими пастухами, а в зимі до школы.

По рокови тато взяли мя додому. Было мі тогда 8 років, и уж треба было дома робити.

Школы в нашом селі не было. Але трафилося так, што наш старый дьяк ся отказал от службы, же не буде в церкви співати, то нашли на другом селі молодого дьяка и взяли го так, жебы в церкви співал и дітей учил. То он добре учил. А школа была на плербании, бо он там мешкал. Але зараз вышло непорозуміние, бо до школы спровадили книжки фонетичны и польскы, а стары книжки, што ся на них учили нашы отцове, то не были добры.

Но той школы не было долго, бо лем через зиму. Як сніг згыб, то треба было идти на поле с вівцями.

Мні было уж 10 років. Мой тато пошли до Америкы. Старший брат от мене мал 13 років. Першого року помог нам стрыко покосити, а другу роботу то уж мы сами робили. О школі и думкы не было. Як вїт зогнал громаду, то были такы, што хотіли, жебы про діти даяку школу отворити, але другы встали и повідают так: "Мой отец газдувал, што не знал читати ани писати, и я газдую, хоц не знам, то и мои діти будут." А поп ся о то не старал, и в таком порядке я свое родне село оставил без школы.

Вернулися тато з Америкы, як мні было 15 років. Люде до нас ходили, жебы дакотрого тато отдали на службу. И так вышло, што я пошел на службу до такого газды, што был найбогатший в селі. Работа моя была — ходити на поле с коровами и вівцями, то я ходил, а часами в яри треба было боронити и бандуркы окопувати, потом коло сіна и зерна

было также вельо работы. Косити мя не брали, бо их было трьох, але в осени як пришло бандуркы копати, то от початку до конца я был там, а на поле ходил старый газда сам, лем в неділю мене посылали и тогда, як ляло. Потом пришло молотити, то на боиску треба было выстояти от свиту до ночи, а часами и при літарні треба было молотити.

Молочинья взяло два місяцы с половином. Памятам, же сме на Щедрий Вечер остаток зерна млинковали, а по Выдохцах дали мі кныш, и так я пошел додому.

Правда, я ся на тоту службу не кривдую, бо было што робити, але было и што істи. Но тот газда и його сынове были барз лакомы и нежичливы люде. Я там таке виділ, што дотеперь не могу забыти.

В осени люде пасли кони по отавах, где каждый на свое припинал. Одного разу приходит хлоп поздно в ночи, дуркат до двери того газды и кричит: "Василю, Василю, на вашей загороді суть чужы кони!" Пошли оба сынове и привели тоты кони до своей стайни. Як ся розвиднило, приходит два хлопи и звідуются за кони. Так, повідат газда, кони суть ту, были на нашей загороді, то мы их заяли. Тоты хлопи пошли додому, а неодога

приходят старшы газдове и просят кони.

— Як дате по штыри папіркы, то кони достанете.

И я то виділ, як платили. А то было так. Тоты люде мали такого доброго сусіду, што пошел в ночи, одопял их кони и загнал на загороду мого газды и такой сам дал знати газдови, што чужы кони суть на його загороді. Другым разом сын пригнал дас четверо худобы, што поимал на своей землі, а то была худоба бідной жены из другого села, из Полян. Приходит она на другой день с одним хлопом по худобу.

— Як дашь пятку, то достанешь.

Заплакала жена, але мусіла принести и дати.

Да о рок пізнійше зробили правдиву збродню. То было в неділю и люде были в церкви. Молодший сын казал своему малому брату піти с коньми до потока попасти. Там был фалаток перелога другого газды, то хлопец тримал два кони за оглавы и пускал на землю того газды. Тот увиділ, то вышол и накричал: "Нашто ту пасешь?" Бити не бил, бо не было што бити. Може го трохи почубал. Хлопчиско пришол додому плачучи. Як отец зо сынами вернулся з церкви, то не мали ани коли обід зьісти, лем пошли всі трое до той хижы. Тоты люде як виділи, то замкли двери, но они ся ввалили до хижы, двери выломили и побили молоду жену, котрой муж был в Америкі. Старый отец не мог ей оборонити, то так ей побили, што долго лежала в постели. Але неодога той жены муж вернулся з Америкы и так раз в неділю за-

шол собі до корчмы, трохи сой подпил и пошел к нїм до их хижы. Они всі трое были дома.

— Вы хлопи до биткы, — каже им. — Побили сте мою жену, то бийте и мене, я вам ту пришол до вашей хижы.

А тоты ани один му нич не сказали, бо ся бояли. Он бы их всіх трьох подусил як щурох. А як они нич не казали, то и тот молодой муж не мал зачепкы и их лишил.

Ище одну пригоду хочю вспомнути. С другим сусідом тот газда мал право. На його загороді коло плота был великий кряк лозины. Сусід поправлял плот, бо то было близко коло його хижы, и вырізал пару лозин. Котрыйси сын виділ, и газда заскаржил до вїта того сусіду. Вїт казал громадским урядникам осудити шкоду. А потом сам вїт мі повідал, же то была така глупа справа, што громадскы урядники не знали, як то судити. Один каже, што инакше не мож, лем одну голузку за австрийского никля.

И ріжны другы способы мал тот газда бідных людей трапити. Як дакто пошел до него пожичати грошы на дорогу до Америкы, то брал 15 процентов. Такой был лакомый на тоты пяткы.

Як я пришол додому с той службы, то веце ся не хотіло идти на службу. Але люде не давали нам спокою. Дома нас было трьох и тато четвертый, то люде ходили просити тата: "Зьїдняйте мі хоц лем на ярь." И розумієся, нас уж іднали не на поле ходити, а до всякой работы. В тоты часы слугох и кухарок было дуже мало, бо ишли люде до Америкы, а и в своем краю были заробкы — ишли люде на жнива, на молотьбу до Венгер, до богатых панов.

Скоро потом старший брат ся оженил, а тато зараз по весілю померли. Брат пошел неодога до Америкы, то я сам остался дома за газду. Мал ем тогда 20 років.

Як мой тато женил сына, старшого брата от мене, то пошли до запису до міста, абы зробити порядок. Кроме того брата, было нас семеро дітей, то писали так, жебы каждому дал на дорогу до Америкы, а за то он доставал грунт. Весіля перешло, тато ся похворіли и померли. На першу неділю по весілю мала быти весільна гостина, а то был похорон.

При войску ем служил лем два місяцы и так вышол ем из класс. Потом мои мама, як и другы родиче, глядали то ту, то там, жебы я ся дагде оженил на грунт. Но найвече трафлялися вдовы, а мі ся то не любило, же то не пасуе на паробка вдову брата, хоц за мойой памяти вельо так было, што паробок ся оженил с вдовом, а дівка вышла за вдовца. Одного разу кажут мі-мама:

— Идий там до теты, она што-си про тебе мае.

Пришол я до теты, но теты дома не было, лем тетин муж, то есть дїдо, тай я кажу, што мама мі повідали. Дїдо уж знал, чога я пришол, то пошел до той хижы, где была вдова-невіста. Але

(Продовження на ст.2)

ей дома не было, то я ей не виді.

Иду додому и зашол я до другой хижы, где тыж была наша родина, и повідам газдыні: "Я ту пришол видіти тоту невісту-вдову, але ей дома неє." Тота стара женщина каже мі: "Сыну, не женься ты там, бо тобі там добри не буде".

Пришол я додому. Мама гварят: — Та як, сподабалася ти?

— Ей дома не было, але мі там казали, жебы я ся там не женил.

Порадили мі ийти до другого місця. Там я зашол с одним знакомым. Она была дома. Сама она мі ся сподабала, бо молода, але коло хижы ся мі не сподабало. Але то ничого, кой лем невіста шумна.

Пришол я додому и кажу мамі, же вшитко добри. О пару дни я там пошол со двома людми на возі. Тоты хлопи два то были мои просатаре. Я памятам нашу бесіду, як мы там іхали. В старом краю повідали, же як хижя не заметена, то буде весіля, а як заметена, то може ся розыйти. Мы пришли с четвертого села и нашли сме хижу незаметену.

Пришол ей отец и близкий сусід и зачали бесіду, в яком положении есть тот грунт. Так зышло до вечера. Дознали сме ся о вшитком и ідеме назад додому. Мои просатаре мі кажут, же не оплата ся так женити. Жебы-м я их тогди послушал, то бы-м ліпше зробил. Но я ей хотіл взяти, потому што молода была — молодша от мене. Мала одну дітину, што ей было один рок. А на грунт я не звертал увагы.

И так зачал я ся приготавливати до весіля. Она была сама газдыня; мала коло себе старого мужового отца и брата, што му было 14 роков. В саме весіля мі тот старый грозил пяством. То было через сіно, бо не хотіл дати коням сіна.

Я там так газдувал за два рокы. Што я там виділ и чул, то про мене добра школа. Всього я не в силах описати. Первый рок было яко-так, а другий горше. Тот старый отец первого мужа от малости служил, был на Венграх, и тот грунт сой купил. Потом ся му діти розышли, а тот один сын, што го оженил на грунт, помер. И як ся невіста выдала другий раз, то му было жаль, же його праца перешла на чужых людей. Мі казал спрятатися з хижы. Мал я свои быкы, то раз он зачал сваритися со мнов в хижі и летит до стайни, же мі быкы на двор выжене, а я за ним. Он хватил на мене лопату, же мя ударит, а я поимал за руки и не дал ся втяти, лем запер ем го в стайні. Війт был наш сусіда, то я полетіл прудко и кажу, жебы ишол со мнов, бо так и так. Пришол, війт и го успокоил.

О пару дни зышолся цілый уряд и мы оба. Старый кричит против мене: "Най мі иде с хижы!" А весь уряд му каже, же то невозможно так зробити.

Он казал отверто, же мі голову на постели сокиром отрубат. Я ся му не чудувал, але як ем виділ, як там люде газдуют, то мал ем лем тото на мысли, жебы як найскорше оттамале выйти, хоц буде в світ за очы.

Женины родиче дали мі на до-рогу и я ся зберал до Америки. Одного разу — то было в зерняны роботы — я косил близко села, и один газда десь высмотріл когоси, што му пас быкы коло його зерна, а же то было перед Маткобіжов, то кричал и клял так, "жебы ты заранішны службы покарали". Як я вюз зерно с горы, то мусіл ем перейти часами через чуже поле, так до мене вышол сусіда с топором, але ся со мнов не сварил лем со старым.

И як я сой роздумал над тым вшиткым, то пришло мі так до головы, што хоц бы мі дали ціле ссло, то не хочу.

С другой стороны и жена мя напалала. Неодолга по весілю каже мі: "Принес даке віно, бо я

принесла десять стівок." Я раз перешол до брата тай му кажу за сплаток, а он лем плечами стиснул. Я знал, же не має, и с того віна, што нам семерым дітом тато лишили, никто не достал ани цента, ище он просил от нас помочы:

А тоты быкы, што я мал, то я продам перед ярьом, бо так сме сой порадили, же казала продати, а на ярь іднати дакого за грошы. Повідала, же як ся сберам до Америки, то ліпше продати тепер быкы.

Один наш сусіда был хворый в саму ярь и його жена просила мене: "Оле будь такой добрый, возмий нашого коня и привез пару бутельок пива." Я ся обіцял, же иду зараз. То уж ся змеркало. Моя жена виділа, же иду и кричит: "Я ти кажу — иди за плугами, бо тепер ярь, а ей кедь газда вмерат, то най вмерат."

А то была не лем найблизша сусіда, но ище и сестра. Я пішол на друге село и привюз пива, але он уж тото пиво вшитко не выпил, бо помер.

А сам я, як вернулся, пошол по селі за плугами, то цілу ночь ем не спал. Як ся розвиднило, жена ся мя звідує:

— Та нашол ес дакого орати?

— Нашол, — говорю и повідам, же приде тот и тот.

— А бодай ты поламало, — кричит жена со злости, — мал ты мі такого іднати орати!

Но я и на то нич не казал, лем терпіл. Тота наша сусіда остала-ся вдова. Она мала коня, то я тым коньом позволил всьо ей и собі, а и покосил сам. Потом в зимі выбрался до Америки и в фебруару 1909 року приіхал до Нью Йорку.

Роботу ем достал скоро при мягком углю и скоро доробился, же не было и думкы у мене ийти назад до старого краю. Тепер мі близко до сімдесятыкы, и не жалую того, же-м лишил тоту крайову господарку и тоту темноту и ненависть, при якой нашы люде там жили.

Прожил я так в Америкі свободным человеком 4 рокы. Но жена пише с краю, жебы выізжати назад на господарку, и не лем пише, але грозит. До краю назад я не поіхал, лем послал шифкарту, абы жена приіхала до Америки. Як она приіхала, то зараз ся начало по старому, як и в старом краю. Осмеро діти мали сме, а

все ся свариме. Не жалую, же-м старый край лишил, лем того жалую, же-м таку жену до Америки спровадил.

Лемко от Дукли.

СМІХ, ЖАРТ И ПРАВДА

Почтар и доктор

Зашол листонош до лікаря на пораду. Лікарь осмотріл пациента, приписал пугулки, и каже до него: "Дам я вам одну добру раду, штобы вы каждый день ишли, хоц лем на дві-три години на прогулку".

— Добри, пане доктор, але ци мам ийти на прогулку перше, ци аж потом, як рознесу по домам почту?.

В ДОМІ ВАРИЯТОВ

Группа докторов приіхала оглянути шпиталь для душевнохворых. В одной комнаті над пустом миском сидит якийсь пациент. В руки тримат кый со шнурком, а на конці шнурка висит великий гузик. От часу до часу варият подносит шнурок, а потом знова занурят до пустой мискы, якбы рыбу ловил.

— Та дуже уж сте зловили тым способом? — спытался жартом один из докторов.

— От рана вы уж семей, — отвітил серьезно варият.

ПО ПЕЙДІ

Раз по пейді Дзян Покрака пришол домів пьяный—Стал при дверях и дуркає, як якийсь незнаный.

А газдыня с горы кричит, кто там так гырмотит — "Та я не знам, кто я є," Дзян собі муркотит.

"Геравт отталь, ты пияку, не турбуй людей в ночи — Бо як я тя замалую, то вытришишь очы!"

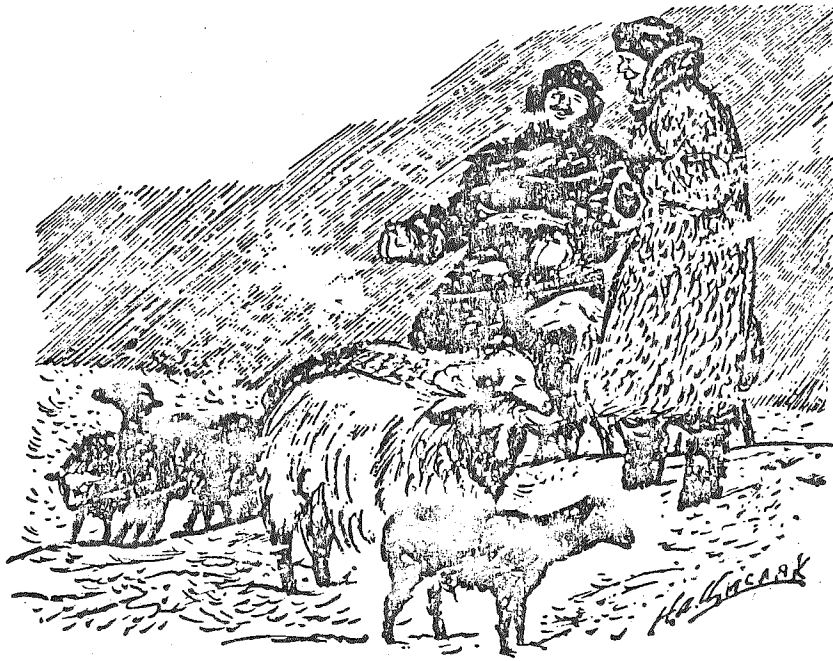
"Ой лем пусте, газдыничко, бо я не знам, где я — И посмотрте добри в очы, ци то я, ци не я."

Гр. Хомяк,

ХВОРА ДІВКА

Мама до дівкы, што вернула нездорова з роботы: — Я ти рано гварила, жебы-с не ишла дне-ска до роботы, бо виділа-м, же-с хвора. Остала бы-с дома и помогла бы-с мі лахы выпрати...

НЕСЧАСТНА ЛЕМКОВИНА

Ой нещасна Лемковино,
Бідних лемков мати,
Чому-ж пришло Тобі в життю
Так горко страдати?

Кормила Ты свои діти
Бідно в своих горах,
Бо не мала-с той землиці,
Што мают на долах.

Не мала Ты того хліба
Зо всходной пшениці,
Дала-с зато своим дітом
З овса кyselиці.

Тай кус ярчаного хліба,
Што звеме — осуха,
И до того черствой воды,
Чистого воздуха.

И тот ярчаный осух,
З овса кyselиця,
Мальовали на ружово
Твоим дітом лиця.

Хоц ты была с том земличком
От других біднійша,
Але зато из природом
Здравша, веселійша.

Не мала Ты тых доставків,
Што мали на всході,
Але прото Твои діти
Не жили в голоді.

Кормила Ты нас, як мати
Через долги літа,
Мало знали Тебе люде
Из широкого світа.

Аж як пришли тяжкы часы,
Война зо всіх сторон,
Насходилося ту людей,
Як с кычеры ворон.
Першы пришли из заходу,
Звалися германы,
А за нии вшелиякы
Их вірны контманы.

Пришли они з велькым гуком
Як бы громы били,
Скасовали, як у нас было,
Нове зарядили.

Присіли нас так, як зерно
В поли чорны крукы,
Повязали, поковали
Лемковині руки.

И мусіла Лемковина
В кайданах страдати,
З жалем, плачем и покором
Германцов слухати.

И так бідна Лемковина
С том горстком народу,
Безсильна под вражым ярмом
Стратила свободу.

Уж нас теперь не притуляш,
Мати Лемковино,
И уж Ты ся нас не звідаш —
Як жиєш дитино?

Хоц мы были вірны Тобі,
Звали ся лемками,
То нас швабы поробили
Украинерами.

Розказы зме выполняли
Бо зме так мусіли,
А они нас по свойому
Мучили, гнобили.

Заберали контингенты,
Людей и худобу,
Зерно, волну, масло, яйца,
А навет из дробу.

Вшитко кульчиком значили,
На папір списали,
Теля, ягня, навет куру
Звісти нам не дали.

И дерево треба было
В день и ночь возити,
А до того постном стравом
Скупо ся живити.

И хоц лемко з ног упадал,
Та не было віры,
Били и рычали на людей,
Так, як дикы звіры.

Фердункель все заряджали,
Бо ся бомб бояли,
Лямпу в вечер заблеснути
Хрань Боже не дали.

Як ктo блесул на минуту
Уж во дверях німец
И здавалося, же вшиткым
В хаті буде конец.

Не вільно было на голос
Навет заплакати,
Лем ище грошеюм краом
Битку доплачати.

И не сміл ся поскаржити
Наш лемко никому,
Бо го зараз забрало
Гестапо из дому.

Не было уж вытриманья
С тыма швабисками,
Бо марна річь, то уж ес там
В ляграх за дротами.

Хоц одного сына вдова
При старости мала,
Та и того найменьшого
На войну послала.

Аж лісы в горах шуміли,
Так лемкы співали,
Як в русску добровольску
Армию вступали.

Войовали за свободу,
За права и волю,
За славянску и лемковску,
Тоту ліпшу долю.

И там под Остравом Прагом
Головы поклали,
Про то, штоб на родной земли
Свое право мали.

А гдеж твой сын единачок,
Вдово Пелагио?
Або где твой Василь, Ольго?
И твой Гриц, Марио?

Вшиткы они на Мораві
И в чехах zostали,
За родину свое житья
Молоде отдали.

Там их притулила к собі
Славянска Морава
И уж на их гробах росне
Зелененька трава.

А ты бідна стара мати
Без сына и вдова.
А гдеж твоя родна хата
До того и нова?

Сына я охотно сама
На войну послала,
А с хаты мене прогнали
Без вины и права.

Писано в 1947 году в Лосю,
повіт Горлиці.

Яков Тм. Дудра.

